

EDIȚIE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

التحذير من تعظيم
الآثار

al-Taḥdhīr min Taʿzīm al-Āthār

**Venerarea nelegitimă
a locurilor și relicvelor**

ʿAbd al-Muḥsin al-ʿAbbād

INSTITUTUL TAWHID
tawhid.ro

‘Abd al-Muḥsin al-‘Abbād

Venerarea nelegitimă a locurilor și relicvelor

التحذير من تعظيم الآثار

al-Taḥdhīr min Ta‘ẓīm al-Āthār

Institutul Tawhid

România · 2026

Titlul original: التحذير من تعظيم الآثار غير المشروعة

Ediția I

Institutul Tawhid · <https://www.tawhid.ro>

Text arab coranic: Tanzil Project, text Uthmani v1.1, © 2007–2026 Tanzil Project, licența Creative Commons Attribution 3.0 (CC BY 3.0), <https://tanzil.net>. Textul arab este reprodus fără modificări; fragmentele sunt indicate în referințe.

Detaliu de legătură de carte · India, secolul al XVII-lea. The Metropolitan Museum of Art, 55.121.10.45 · CC0 / domeniul public.

Cuprins

Introducere	1
1 Întoarcerea politeismului și sensul hadithurilor	2
2 Urmărirea locurilor și căutarea binecuvântării	12
3 Cele trei categorii de urme ale Profetului	22
4 Urmările atașamentului față de preținse relicve	38
5 Răspuns către al-Rifāʿī: păstrarea locurilor	43
6 Răspuns către al-Būṭī: consensul și exagerarea	53
Încheiere	61
Glosar	62
Bibliografie	63
Indice	64

Introducere

بسم الله الرحمن الرحيم

În numele lui Allah, Cel Milostiv, Îndurător.

Lauda Îi aparține lui Allah, Domnul lumilor! Binecuvântarea, pacea și belșugul binecuvântărilor Sale fie asupra Profetului nostru Muḥammad, asupra familiei sale și asupra tuturor companionilor săi. Acestea fiind spuse:

Am citit articolul doctorului ʿUmar Kāmīl, publicat în ziarul al-Madīna, suplimentul al-Risāla, în numărul de vineri, 18 Muḥarram 1424 H., cu titlul:

لا خوف على بلاد الحرمين من الشرك والوثنية، وهل
في إحياء آثار النبوة ومواطيء الرسالة ما يدعو إلى
التخوف من الشرك؟ وهل الاهتمام بتلك الآثار يؤدي
بالضرورة إلى عبادتها من دون الله؟

„Nu există temere pentru țara celor două Sanctuare în privința politeismului și a idolatriei. Oare readucerea la viață a urmelor profeției și a locurilor în care a fost transmis mesajul oferă vreun motiv de teamă față de politeism? Oare grija pentru aceste urme duce în mod necesar la adorarea lor în locul lui Allah?”

1 Întoarcerea politeismului și sensul hadithurilor

Ca răspuns la acest articol, spun următoarele:

Articolul său cuprinde afirmația că politeismul nu se va întoarce în leagănul Islamului, că Islamul se va retrage spre Medina și Hîjâz, relatarea despre căutarea de către Ibn 'Umar a urmelor Trimisului ﷺ și menționarea unor relatări care ar îngădui căutarea binecuvântării prin mormântul și amvonul Profetului ﷺ.

În privința afirmației sale că politeismul nu se va întoarce în leagănul Islamului, el spune:

بعد أن انتشر الدين الإسلامي في أرجاء المعمورة
ودخل الناس في دين الله أفواجاً، تكفل الله بحفظ مهد
رسالة الإسلام من عودة الكفر والوثنية والشرك إليها،
وبشرنا بذلك على لسان مبلغ الرسالة سيدنا محمد ﷺ،
عن جابر قال: سمعت النبي ﷺ يقول: (إنَّ الشيطان قد
أيس من أن يعبد المصلون في جزيرة العرب، ولكن
في التحريش بينهم) [صحيح مسلم 4/2166 : 2812]

„După ce religia islamică s-a răspândit în toate ținuturile locuite, iar oamenii au intrat în religia lui Allah în cete, Allah a luat asupra Sa păzirea leagănului mesajului Islamului de întoarcerea necredinței, a idolatriei și a politeismului. Ne-a dat această veste bună prin cel care a transmis mesajul, stăpânul nostru Muḥammad ﷺ. Jābir a spus: «L-am auzit pe Profet ﷺ spunând: Șeitan și-a pierdut speranța că cei care se roagă în Peninsula Arabă îl vor adora, însă nu și speranța de a stârni vrajbă între ei.» [Șaḥīḥ Muslim, 4/2166, nr. 2812]”

Apoi menționează un hadith consemnat de al-Tirmidhī, nr. 2159, din predica Profetului ﷺ în ziua marelui pelerinaj, în care se spune:

أَلَا وَإِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ أَيْسَ مِنْ أَنْ يُعْبَدَ فِي بِلَادِكُمْ هَذِهِ
أَبَدًا، وَلَكِنْ سَتَكُونُ لَهُ طَاعَةٌ فِيمَا تَحْتَقِرُونَ مِنْ
أَعْمَالِكُمْ، فَسِيرْضِي بِهِ

„Luați aminte! Șeitan și-a pierdut pentru totdeauna speranța de a fi adorat în aceste ținuturi ale voastre. Însă va fi ascultat în unele fapte ale voastre pe care le socotiți neînsemnate și se va mulțumi cu aceasta.”

După aceea, autorul articolului spune:

ومع ذلك فبين الفينة والأخرى يخرج علينا خارجٌ
يَدَّعي الغيرة على دين الله والخوف على بلاد الحرمين
من عودة الشرك إليها!!! ولعلَّ أمثال هؤلاء قد غفلوا
عن حديث رسول الله ﷺ الذي أوضح لنا مصدر
الخوف الذي كان يخافه على أمته، عن عبادة بن نسي
قال: دخلت على شَدَّاد بن أوس رضي الله عنه في
مصلاه وهو يبكي، فقلت: يا أبا عبد الرحمن ما الذي

أبكاك؟ قال: حديث سمعته من رسول الله ﷺ، فقلت: وما هو؟ قال: بينما أنا عند رسول الله ﷺ إذ رأيت بوجهه أمراً ساءني، فقلت: بأبي وأمي يا رسول الله، ما الذي أرى بوجهك؟ قال: أمر أخوفه على أمتي من بعدي، قلت: وما هو؟ قال: الشرك وشهوة خفية، قال: قلت: يا رسول الله، أتشرك أمتك من بعدك؟ قال: يا شداد، أما إنهم لا يعبدون شمساً ولا قرراً ولا وثناً ولا حجراً، ولكن يراؤون الناس بأعمالهم، قلت: يا رسول الله، الرياء شرك هو؟ قال: نعم، قلت: فما الشهوة الخفية؟ قال: يصبح أحدكم صائماً فتعرض له شهوة من شهوات الدنيا فيفطر. هذا حديث صحيح الإسناد ولم يخرجاه. [المستدرک علی الصحیحین 4/366 - 7940]، فهل هناك أوضح من هذا البيان؟ فقد نفى رسول الله ﷺ وقوع الشرك وعبادة الأوثان والأحجار من بعده،

وَكُلُّ مَا خَافَ مِنْهُ هُوَ الرِّيَاءُ، فَهَلْ نَصَدِّقُ رَسُولَ اللَّهِ
أَمْ نَرُكِّنُ إِلَى إِرْجَافِ الْمَرْجُفِينَ وَأَوْهَامِ الْمُتَنَطِّعِينَ؟!

„Cu toate acestea, din când în când se ivește câte unul care pretinde că apără cu râvnă religia lui Allah și că se teme de întoarcerea politeismului în țara celor două Sanctuare!!! Poate că asemenea oameni au trecut cu vederea hadithul Trimisului lui Allah ﷺ care ne lămurește de unde venea teama sa pentru comunitatea lui. Ubāda ibn Nusay a spus: «Am intrat la Shaddād ibn Aws — Allah să fie mulțumit de el — în locul său de rugăciune, pe când plângea. L-am întrebat: Abū ‘Abd al-Raḥmān, ce te-a făcut să plângi? El a răspuns: Un hadith pe care l-am auzit de la Trimisul lui Allah ﷺ. Am întrebat: Care este? A spus: Pe când mă aflam lângă Trimisul lui Allah ﷺ, am văzut pe chipul său ceva care m-a întristat. Am spus: Tatăl și mama mea să-ți fie răscumpărare, Trimis al lui Allah! Ce văd pe chipul tău? A răspuns: Un lucru de care mă tem pentru comunitatea mea după mine. Am întrebat: Care este? A răspuns: Politeismul și o dorință ascunsă. Am întrebat: Trimis al lui Allah, comunitatea ta va cădea în politeism după tine? A răspuns: Shaddād, ei nu vor adora nici soarele, nici luna, nici vreun idol și nici vreo piatră, ci vor face fapte ca să fie văzuți de oameni. Am întrebat: Trimis al lui Allah, fățarnicia în fapte este politeism? A răspuns: Da. Am întrebat: Atunci ce este dorința ascunsă? A răspuns: Unul dintre voi începe ziua postind, apoi i se ivește o dorință dintre dorințele acestei lumi și își întrerupe postul.» Acest hadith are un lanț autentic de transmitere și nu a fost consemnat de cei doi [al-Bukhārī și Muslim]. [al-Mustadrak ‘alā al-Ṣaḥīḥayn, 4/366, nr. 7940.] Există oare o lămurire mai limpede? Trimisul lui Allah ﷺ a negat că după el se va ajunge la politeism și la adorarea idolilor și a pietrelor. Singurul lucru de care s-a temut a fost fățarnicia în fapte. Să-l credem, așadar, pe Trimisul lui Allah sau să ne bazuim pe zvonurile răspânditorilor de panică și pe închipuirile celor exagerați?!”

Răspunsul este că hadithul lui Shaddād ibn Aws — Allah să fie mulțumit de el — nu este autentic, deoarece în lanțul său de transmitere se află ‘Abd al-Wāḥid ibn Zayd. În Talkhīṣ al-Mustadrak, al-Dhahabī a spus, criticând declararea lui ca autentic de către al-Ḥākim:

عبد الواحد متروك

„‘Abd al-Wāḥid este un transmițător abandonat.”

Relatarea unui transmițător abandonat nu poate fi folosită ca dovadă. În biografia sa din al-Mīzān, al-Dhahabī a spus:

روى عباس عن يحيى: ليس بشيء، وقال البخاري:

عبد الواحد صاحب الحسن: تركوه، وقال الجوزجاني:

سيء المذهب، ليس من معادن الصدق

„‘Abbās a relatat de la Yaḥyā: «Nu valorează nimic.» Al-Bukhārī a spus: «‘Abd al-Wāḥid, însoțitorul lui al-Ḥasan: l-au abandonat.» Al-Jūzjānī a spus: «Are o orientare rea și nu face parte dintre oamenii adevărului.»”

Cât despre hadithul lui Jābir, consemnat de Muslim în Şaḥīḥ, privitor la pierderea speranţei lui Şeitan de a fi adorat în Peninsula Arabă, el nu dovedeşte că necredinţa şi politeismul nu se vor întoarce în Peninsulă. Există hadithuri autentice de la Trimisul lui Allah ﷺ în această privinţă. Printre ele se află hadithul lui Abū Hurayra din Şaḥīḥ Muslim, nr. 2906, în care Trimisul lui Allah ﷺ spune:

لا تقوم الساعة حتى تضطرب أليات نساء دوس حول
ذي الخلفة

„Ceasul nu va veni până când fesele femeilor din Daws nu se vor mişca în jurul lui Dhū al-Khalaşa.”

Muslim, nr. 2906

Acesta era un idol pe care Daws îl adora în vremea ignoranţei preislamice, la Tabāla. Un altul este hadithul ‘Ā’ishei din Şaḥīḥ Muslim, nr. 2907: L-am auzit pe Trimisul lui Allah ﷺ spunând:

لا يذهبُ الليل والنهار حتى تُعبدَ اللَّاتُ والعُزَّى

„Noaptea şi ziua nu vor înceta până când al-Lāt şi al-‘Uzzā nu vor fi adorate.”

Muslim, nr. 2907 · Extras

Și hadithul continuă. De asemenea, Anas a relatat că Profetul ﷺ a spus:

ليس من بلد إلا سيطؤه الدَّجَالُ إلا مكة والمدينة،
ليس له من نقابها نقبٌ إلا عليه الملائكة صافين
يحرسونها، ثم ترجف المدينة بأهلها ثلاث رجفات،
فيخرج الله كلَّ كافر ومنافق

„Nu există nicio cetate în care Dajjāl să nu pătrundă, în afară de Mecca și Medina. La fiecare dintre intrările Medinei se află îngeri așezați în rânduri, care o păzesc. Apoi Medina se va cutremura de trei ori împreună cu locuitorii săi, iar Allah va scoate din ea fiecare necredincios și fiecare ipocrit.”

Al-Bukhārī, nr. 1881; Muslim, nr. 2943

Acestea sunt hadithuri autentice și limpezi, care arată întoarcerea politeismului și a necredinței în Peninsula după Profet ﷺ. Acest lucru este lămurit și de faptul că unii arabi au apostaziat după moartea Profetului ﷺ. Abū Bakr al-Şiddīq — Allah să fie mulțumit de el — a luptat împotriva lor; cei mai mulți s-au întors, iar unii au fost uciși în starea lor de apostazie. Ei sunt cei vizați în hadithul despre alungarea de la Bazin. Profetul ﷺ va spune despre ei:

أصحابي

„Companionii mei!”

I se va spune însă:

إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحْدَثُوا بِعَدِّكَ

„Tu nu știi ce au introdus după tine.”

Al-Bukhārī, nr. 6582

Aceste hadithuri și hadithul lui Jābir despre pierderea speranței lui Șeitan de a fi adorat în Peninsula Arabă pot fi împăcate în două moduri:

Primul: hadithul lui Jābir este înțeles ca negând întoarcerea tuturor la politeism, nu a unei părți dintre ei. Unii vor cădea în el.

Al doilea: faptul că Șeitan și-a pierdut speranța de a fi adorat în Peninsula Arabă reprezintă presupunerea sa. El nu cunoaște nevăzutul, după cum Allah a spus despre djinni:

﴿فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةٌ

الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنسَائِهِ ۖ فَلَمَّا خَرَ تَبَيَّنَتِ الْجِنَّ أَن لَّو

كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ﴾

„Când am hotărât moartea lui, nimic nu le-a arătat moartea sa în afară de vietatea pământului care îi rodea toiagul. Iar când s-a prăbușit, djinnii și-au dat seama că, dacă ar fi cunoscut nevăzutul, nu ar fi rămas în chinul umilitor.”

Coran 34:14

Preaînaltul a mai spus:

﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ﴾

„Spune: Nimeni dintre cei din ceruri și de pe pământ nu cunoaște nevăzutul, în afară de Allah.”

Coran 27:65 · Fragment coranic

Șeicul ‘Abd Allāh ibn ‘Abd al-Raḥmān Abā Buṭayn a menționat aceste răspunsuri când a răspuns la o întrebare despre trei hadithuri, acesta fiind unul dintre ele, pp. 35–36.

Cât despre hadithurile care spun că credința se va retrage spre Medina și Hījāz, ele nu contrazic hadithurile autentice care arată întoarcerea politeismului în Peninsula.

Urmărirea locurilor și căutarea binecuvântării

Relatările aduse de autorul articolului despre căutarea locurilor legate de Profet ﷺ provin de la Ibn 'Umar — Allah să fie mulțumit de el. Acest lucru este cunoscut despre el, însă despre califii drept călăuziți și alții este cunoscut contrariul. Șeicul Islamului Ibn Taymiyya spune în Iqtiḍā' al-Şirāṭ al-Mustaqīm, 2/278–279:

فَأَمَّا قَصْدُ الصَّلَاةِ فِي تِلْكَ الْبَقَاعِ الَّتِي صَلَّى فِيهَا اتِّفَاقًا،
فَهَذَا لَمْ يُنْقَلْ عَنْ غَيْرِ ابْنِ عُمَرَ مِنَ الصَّحَابَةِ، بَلْ كَانَ أَبُو
بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعِثْمَانُ وَعَلِيٌّ وَسَائِرُ السَّابِقِينَ الْأَوَّلِينَ مِنَ
الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ يَذْهَبُونَ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ حُجَّاجًا
وَعُمَرَاءَ وَمَسَافِرِينَ، وَلَمْ يُنْقَلْ عَنْ أَحَدٍ مِنْهُمْ أَنَّهُ تَحَرَّى
الصَّلَاةَ فِي مَصَلِّيَّاتِ النَّبِيِّ ﷺ، وَمَعْلُومٌ أَنَّ هَذَا لَوْ كَانَ
عِنْدَهُمْ مُسْتَحَبًّا لَكَانُوا إِلَيْهِ أَسْبَقَ، فَإِنَّهُمْ أَعْلَمُ بِسُنَّتِهِ وَأَتَّبَعُوا
لَهَا مِنْ غَيْرِهِمْ، وَقَدْ قَالَ ﷺ: (عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ

الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي، تمسكوا بها
 وعضُّوا عليها بالنواجذ، وإيَّاكم ومحدثات الأمور، فإنَّ
 كلَّ محدثة بدعة، وكلَّ بدعة ضلالة)، وتحرِّي هذا
 ليس من سنة الخلفاء الراشدين، بل هو مما ابتدع،
 وقول الصحابي إذا خالفه نظيره ليس بحجة، فكيف إذا
 انفرد به عن جماهير الصحابة؟! أيضاً فإنَّ تحرِّي الصلاة
 فيها ذريعةٌ إلى اتِّخاذها مساجد، والتشبهُ بأهل الكتاب
 ممَّا نهينا عن التشبه بهم فيه، وذلك ذريعة إلى الشرك
 بالله، والشارعُ قد حسم هذه المادة بالنهي عن الصلاة
 عند طلوع الشمس وعند غروبها، وبالنهي عن اتخاذ
 القبور مساجد، فإذا كان قد نهى عن الصلاة المشروعة
 في هذا المكان وهذا الزمان سداً للذريعة، فكيف
 يُستحبُّ قصد الصلاة والدعاء في مكان اتفق قيامهم

فيه، أو صلاتهم فيه، من غير أن يكونوا قد قصدوه للصلاة فيه والدعاء فيه؟!

„Cât despre căutarea intenționată a rugăciunii în acele locuri în care el s-a rugat întâmplător, aceasta nu a fost relatată de la vreun alt companion în afară de Ibn ‘Umar. Abū Bakr, ‘Umar, ‘Uthmān, ‘Alī și toți cei dintâi dintre emigranți și ajutoarele medineze mergeau de la Medina la Mecca pentru pelerinajul mare, pentru ‘umra sau în călătorie. Nu s-a relatat despre vreunul dintre ei că ar fi căutat să se roage în locurile unde se rugase Profetul ﷺ. Se știe că, dacă ar fi socotit acest lucru recomandat, ei ar fi fost primii care să-l facă, fiindcă erau mai cunoscători ai Sunnei sale și o urmau mai mult decât ceilalți. El ﷺ a spus: «Țineți-vă de Sunna mea și de Sunna califilor drept călăuziți care vor veni după mine. Țineți-vă strâns de ea și prindeți-o cu masele. Feriți-vă de lucrurile nou introduse, fiindcă orice lucru nou introdus este o inovație, iar orice inovație este rătăcire.» Căutarea acestor locuri nu face parte din Sunna califilor drept călăuziți, ci din lucrurile introduse ulterior. Părerea unui companion nu constituie o dovadă dacă un alt companion de același rang i se opune. Cum ar putea fi atunci când el este singurul care o susține, în opoziție cu marea majoritate a companionilor?! Mai mult, căutarea rugăciunii în acele locuri este un mijloc de a le transforma în moschei și de a-i imita pe oamenii Cărtii tocmai în ceea ce ni s-a interzis să-i imităm. Aceasta este un mijloc care duce la asocierea de parteneri lui Allah. Legiutorul a închis această cale prin interzicerea rugăciunii la răsăritul și la apusul soarelui și prin interzicerea transformării mormintelor în moschei. Dacă a interzis rugăciunea în sine legitimă în acel loc și la acel timp, pentru a închide calea spre rău, cum ar putea fi recomandată căutarea rugăciunii și a invocării într-un loc în care ei doar s-au aflat ori s-au rugat întâmplător, fără să-l fi ales pentru rugăciune și invocare?!”

Ibn Taymiyya, Iqtidā’ al-Širāṭ al-Mustaḳīm, 2/278–279

Spun: mai mult decât atât, ‘Umar — Allah să fie mulțumit de el — a interzis acest lucru. Al-Ma‘rūr ibn Suwayd a relatat:

كنت مع عمر بين مكة والمدينة، فصلى بنا الفجر فقرا

„Eram cu ‘Umar între Mecca și Medina. El ne-a condus în rugăciunea din zori și a recitat:

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ﴾

«Oare nu ai văzut ce a făcut Domnul tău cu oamenii
elefantului?»

Coran 105:1

și:

﴿لَا يَلْفِ قُرَيْشٍ﴾

«Pentru deprinderea tribului Quraysh.»

Coran 106:1

ثُمَّ رَأَى قَوْمًا يَنْزِلُونَ فَيُصَلُّونَ فِي مَسْجِدٍ فَسَأَلَ عَنْهُمْ،
فَقَالُوا: مَسْجِدَ صَلَّى فِيهِ النَّبِيُّ ﷺ، فَقَالَ: إِنَّمَا هَلْكَ مَنْ
كَانَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُمْ اتَّخَذُوا آثَارَ أَنْبِيَائِهِمْ بَيْعًا، مَنْ مَرَّ بِشَيْءٍ
مِنَ الْمَسَاجِدِ فَخَضِرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ، وَالْأَفْلَمُضُ

Apoi a văzut niște oameni care coborau și se rugau într-o moschee și a întrebat despre ei. I s-a spus: «Este o moschee în care s-a rugat Profetul ﷺ.» El a spus: «Cei dinaintea voastră au pierit pentru că au transformat urmele profeților lor în biserici. Cine trece pe lângă una dintre moschei când a sosit timpul rugăciunii să se roage; altfel, să-și continue drumul.»

Relatare consemnată de ‘Abd al-Razzāq, 2/118–119, și de Ibn Abī Shayba, 2/376–377, cu un lanț autentic de transmitere. Șeicul Islamului a comentat această relatare:

فَلَمَّا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ لَمْ يَقْصِدْ تَخْصِيصَهُ بِالصَّلَاةِ فِيهِ، بَلْ
صَلَّى فِيهِ لِأَنَّهُ مَوْضِعُ نَزْوَلِهِ، رَأَى عُمَرُ أَنَّ مَشَارَكَتَهُ فِي
صُورَةِ الْفِعْلِ مِنْ غَيْرِ مُوَافَقَةٍ لَهُ فِي قَصْدِهِ لَيْسَ مُتَابَعَةً،
بَلْ تَخْصِيصُ ذَلِكَ الْمَكَانِ بِالصَّلَاةِ مِنْ بَدْعِ أَهْلِ الْكِتَابِ
الَّتِي هَلَكُوا بِهَا، وَنَهَى الْمُسْلِمِينَ عَنِ التَّشْبِهِ بِهِمْ فِي
ذَلِكَ، فَفَاعَلَ ذَلِكَ مُتَشَبِّهًا بِالنَّبِيِّ ﷺ فِي الصُّورَةِ،

ومتشبه باليهود والنصارى في القصد الذي هو عمل القلب

„Întrucât Profetul ﷺ nu intenționase să deosebească acel loc prin rugăciune, ci s-a rugat acolo fiindcă acolo se oprise, ‘Umar a socotit că a-i reproduce forma exterioară a faptei, fără a-i împărtăși intenția, nu înseamnă a-l urma. Dimpotrivă, deosebirea acelui loc prin rugăciune este una dintre inovațiile oamenilor Cărții prin care aceștia au pierit. El le-a interzis musulmanilor să-i imite în această privință. Cel care face aceasta îl imită pe Profet ﷺ în forma exterioară, dar îi imită pe evrei și pe creștini în intenție, care este fapta inimii.”

Majmū‘ al-Fatāwā, 1/281.¹

1 Până aici, textul a fost publicat anterior în ziarul al-Madina, suplimentul al-Risāla, în numărul de vineri, 16 Șafar 1424 H.

Cât despre relațiile privitoare la căutarea binecuvântării prin mormânt și amvon, ceea ce s-a relatat despre amvon privea amvonul pe care el se așeza și mânerul rotunjit pe care își punea mâna. Era o căutare a binecuvântării prin ceea ce atinsese trupul său ﷺ, iar aceasta este îngăduită. Companionii — Allah să fie mulțumit de ei — căutau binecuvântarea prin părul, sudoarea, mucusul, saliva sa și prin alte lucruri dovedite în hadithuri autentice. Acesta este unul dintre lucrurile care îi sunt proprii ﷺ. În acest sens trebuie înțeles ceea ce s-a relatat de la imamul Aḥmad în această privință, precum și despre căutarea binecuvântării printr-un fir de păr al Profetului ﷺ și prin vasul său, dacă relatarea de la el este autentică. La fel se înțelege ceea ce s-a relatat de la alții despre amvonul său ﷺ. Amvonul a ars, astfel încât nu a mai rămas posibilitatea de a căuta binecuvântarea prin ceva atins de Trimisul lui Allah ﷺ, după cum a arătat șeicul Islamului Ibn Taymiyya în al-Iqtidā', 2/244–245. El spune:

فقد رخص أحمد وغيره في التمسح بالمنبر والرمانة، التي
هي موضع مقعد النبي ﷺ ويده، ولم يرخّصوا في
التمسح بقبره

„Aḥmad și alții au îngăduit atingerea amvonului și a mânerului rotunjit, locul unde Profetul ﷺ se așeza și își punea mâna. Nu au îngăduit însă atingerea mormântului său.”

Imamul al-Nawawī spune în al-Majmū', Sharḥ al-Muhadhdhab, 8/206:

لا يجوز أن يطاف بقبره ﷺ، ويكره إصاق الظهر
والبطن بجدار القبر، قاله أبو عبيد الله الحليمي وغيره،

قالوا: ويكره مسحُه باليد وتقبيله، بل الأدب أن يبعد منه كما يبعد منه لو حضره في حياته ﷺ، هذا هو الصواب الذي قاله العلماء وأطبقوا عليه، ولا يغتر بمخالفة كثير من العوام وفعلهم ذلك؛ فإن الاقتداء والعمل إنما يكون بالأحاديث الصحيحة وأقوال العلماء، ولا يلتفت إلى محدثات العوام وغيرهم وجهالاتهم، وقد ثبت في الصحيحين عن عائشة رضي الله عنها أن رسول الله ﷺ قال: (مَنْ أحدث في ديننا ما ليس منه فهو رد)، وفي رواية لمسلم: (من عمل عملاً ليس عليه أمرنا فهو رد)، وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: (لا تجعلوا قبوري عيداً، وصلُّوا عليّ؛ فإنَّ صلاتكم تبلغني حيثما كنتم) رواه أبو داود بإسناد صحيح، وقال الفضيل بن عياض رحمه الله ما معناه: (اتبع طريق الهدى ولا يضرك قلة السالكين، وإياك

وطرق الضلالة ولا تغتر بكثرة الهالكين)، ومن خطر
ببأله أن المسح باليد ونحوه أبلغ في البركة، فهو من
جهالته وغفلته؛ لأن البركة فيما وافق الشرع، وكيف
يبتغي الفضل في مخالفة الصواب

„Nu este permis să se facă înconjurul mormântului său ﷺ. Este dezaprobată lipirea spatelui sau a pântecelui de zidul mormântului, după cum au spus Abū ‘Ubayd Allāh al-Ḥalīmī și alții. Ei au spus: este dezaprobată atingerea lui cu mâna și sărutarea lui. Buna cuviință este să stai la distanță de el, așa cum ai sta la distanță dacă te-ai afla înaintea lui în timpul vieții sale ﷺ. Acesta este punctul de vedere corect, exprimat de învățați și asupra căruia au căzut de acord. Să nu te lași înșelat de faptul că mulți oameni de rând se abat de la el și fac aceste lucruri. Urmarea și practica trebuie întemeiate pe hadithurile autentice și pe afirmațiile învățaților. Nu se iau în seamă lucrurile introduse de oamenii de rând ori de alții și nici manifestările ignoranței lor. În cele două Șaḥiḥ-uri s-a transmis autentic de la ‘Ā’isha — Allah să fie mulțumit de ea — că Trimisul lui Allah ﷺ a spus: «Cine introduce în religia noastră ceva care nu face parte din ea, acel lucru este respins.» Într-o relatare a lui Muslim: «Cine face o faptă care nu este conformă cu porunca noastră, aceasta este respinsă.» Abū Hurayra — Allah să fie mulțumit de el — a relatat că Trimisul lui Allah ﷺ a spus: «Nu faceți din mormântul meu un loc de adunare periodică. Cereți binecuvântări asupra mea, căci binecuvântările voastre ajung la mine oriunde v-ați afla.» Abū Dāwūd l-a consemnat cu un lanț autentic de transmitere. Al-Fuḍayl ibn ‘Iyād — Allah să aibă milă de el — a spus, în esență: «Urmează calea călăuzirii și să nu-ți dăuneze numărul mic al celor care o străbat. Ferește-te de căile rătăcirii și să nu te lași înșelat de

*numărul mare al celor care pier.» Dacă îi trece cuiva prin minte
că atingerea cu mâna și cele asemănătoare aduc mai multă
binecuvântare, aceasta vine din ignoranța și nepăsarea sa.
Binecuvântarea se află în ceea ce corespunde Legii. Cum ar
putea fi căutat harul prin abaterea de la ceea ce este corect?”*
Al-Nawawī, al-Majmū‘, Sharḥ al-Muḥadḥḍhab, 8/206

Cele trei categorii de urme ale Profetului

Urmele Profetului ﷺ se împart în trei categorii:

Prima: urmele transmise prin relatări, adică hadithurile și Sunna sa ﷺ. Această categorie trebuie păstrată, potrivit cuvintelor Preaînaltului:

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾

„Ceea ce vă dă Trimisul luați, iar de la ceea ce vă oprește abțineți-vă.”

Coran 59:7 · Fragment coranic

Și potrivit cuvintelor sale ﷺ:

عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي

„Țineți-vă de Sunna mea și de Sunna califilor drept călăuziți care vor veni după mine.”

Și hadithul continuă. De asemenea, el ﷺ a spus:

ما نهيتكم عنه فاجتنبوه، وما أمرتكم به فأتوا منه ما استطعتم

„Feriți-vă de ceea ce v-am interzis, iar din ceea ce v-am poruncit îndepliniți cât puteți.”

Al-Bukhārī și Muslim · Extras

Și hadithul continuă.

A doua: urmele legate de locuri. Din această categorie se urmează ceea ce este dovedit de Sunna, precum rugăciunea în moscheea sa ﷺ și în moscheea Qubā', potrivit cuvintelor sale ﷺ:

لا تُشَدُّ الرحال إلا إلى ثلاثة مساجد: مسجدِي هذا،
ومسجد الحرام، ومسجد الأقصى

„Nu se pornește într-o călătorie [pentru o moschee] decât spre trei moschei: această moschee a mea, Moscheea cea Sfântă și Moscheea al-Aqsā.”

Al-Bukhārī, nr. 1189; Muslim, nr. 1397

Al-Bukhārī și Muslim l-au consemnat de la Abū Hurayra — Allah să fie mulțumit de el —, iar formularea îi aparține lui Muslim. El ﷺ a mai spus:

صلاة في مسجدِي هذا خيرٌ من ألف صلاة فيما سواه
إلا المسجد الحرام

„O rugăciune în această moschee a mea este mai bună decât o mie de rugăciuni în oricare alta, cu excepția Moscheii celei Sfinte.”

Al-Bukhārī, nr. 1190; Muslim, nr. 1394

Relatat de Abū Hurayra — Allah să fie mulțumit de el. Și a spus ﷺ:

الصلاة في مسجد قباء كعمرة

„Rugăciunea în moscheea Qubā' este asemenea unei 'umra.”

Al-Tirmidhī, nr. 324; Ibn Mājah, nr. 1411

Relatat de Usayd ibn Zuhayr — Allah să fie mulțumit de el.
Al-Tirmidhī a spus: „Este un *hadith ḥasan ṣaḥīḥ*.” Și a spus ﷺ:

من تطهر في بيته، ثم أتى مسجد قباء، فصلّى فيه صلاةً،
كان له كأجر عمرة

„Cine se purifică în casa sa, apoi vine la moscheea Qubā' și
îndeplinește acolo o rugăciune va avea o răsplată asemenea celei
pentru o 'umra.”

Ibn Mājah, nr. 1412

Relatat de Sahl ibn Ḥunayf — Allah să fie mulțumit de el. De
asemenea:

كان النبي ﷺ يأتي مسجد قباء كلَّ سبت ماشياً وراكباً
فيصلي فيه ركعتين

„Profetul ﷺ venea la moscheea Qubā' în fiecare sâmbătă,
mergând pe jos sau călare, și se ruga acolo două rak'a.”

Al-Bukhārī, nr. 1193; Muslim, nr. 1399

Relatat de Ibn 'Umar — Allah să fie mulțumit de amândoi.

Moscheile și locurile despre care nu s-a transmis nimic în Sunna Trimisului ﷺ sunt lăsate deoparte și nu sunt căutate în mod intenționat. Aceasta reiese din interdicția lui ʿUmar — Allah să fie mulțumit de el — de a căuta rugăciunea în moscheea dintre Mecca și Medina, potrivit relatării de la el pe care am menționat-o mai sus. Interdicția atașamentului față de urmele legate de locuri, care nu sunt consfințite de Lege, a venit fiindcă acest lucru este un mijloc care duce la politeism, după cum reiese limpede din cuvintele lui Ibn Taymiyya citate mai sus. Închiderea căilor care duc la ceva interzis este unul dintre principiile Legii și unul dintre scopurile sale. În Iʿlām al-Muwaqqiʿîn, 3/147 și următoarele, Ibn al-Qayyim a adus nouăzeci și nouă de dovezi pentru închiderea acestor căi. Printre ele se află afirmația sa de la p. 151:

الوجه الثالث عشر: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنْ بِنَاءِ الْمَسَاجِدِ
عَلَى الْقُبُورِ، وَلَعَنَ مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ، وَنَهَى عَنْ تَجْصِيسِ
الْقُبُورِ وَتَشْرِيفِهَا وَاتِّخَاذِهَا مَسَاجِدَ، وَعَنِ الصَّلَاةِ إِلَيْهَا
وَعِنْدَهَا، وَعَنِ إِيقَادِ الْمَصَابِيحِ عَلَيْهَا، وَأَمَرَ بِتَسْوِيَتِهَا،
وَنَهَى عَنْ اتِّخَاذِهَا عِيدًا، وَعَنِ شِدِّ الرِّحَالِ إِلَيْهَا؛ لِئَلَّا
يَكُونَ ذَلِكَ ذَرِيعَةً إِلَى اتِّخَاذِهَا أُوثَانًا وَالْإِشْرَاقَ بِهَا،
وَحَرَّمَ ذَلِكَ عَلَى مَنْ قَصَدَهُ وَمَنْ لَمْ يَقْصُدْهُ، بَلْ قَصَدَ
خِلَافَهُ سَدًّا لِلذَّرِيعَةِ

„A treisprezecea dovadă: Profetul ﷺ a interzis construirea moscheilor pe morminte și i-a blestemat pe cei care fac acest lucru. A interzis tencuirea mormintelor, înălțarea lor, transformarea lor în moschei, rugăciunea îndreptată spre ele sau

lângă ele și aprinderea de lămpi deasupra lor. A poruncit nivelarea lor și a interzis transformarea lor în locuri de adunare periodică și pornirea în călătorie spre ele, pentru ca acestea să nu devină un mijloc de a le transforma în idoli și de a-I asocia parteneri lui Allah prin ele. A interzis aceste lucruri atât celui care urmărește acest scop, cât și celui care nu-l urmărește, ba chiar urmărește contrariul, pentru a închide calea care duce la el.”

Ibn al-Qayyim, I'lām al-Muwaqqi'în, 3/151

A treia: urmele trupești, adică ceea ce a atins trupul său ﷺ. Căutarea binecuvântării prin ele este îngăduită, după cum am arătat mai sus. Companionii — Allah să fie mulțumit de ei — le-au avut, la fel și cei dintre urmașii lor și generațiile de după aceștia la care a ajuns ceva din ele. După aceea au dispărut. Nu au mai existat în realitate și nu mai este loc pentru atașamentul față de ele.

Am arătat de asemenea că acest lucru îi este propriu, datorită binecuvântării pe care Allah a pus-o în el. Nimeni altcineva nu poate fi pus, prin analogie, pe același plan cu el ﷺ. De aceea companionii — Allah să fie mulțumit de ei — nu au făcut asemenea lucruri cu cei mai buni dintre ei, precum Abū Bakr, ‘Umar, ‘Uthmān și ‘Alī — Allah să fie mulțumit de ei —, nici în timpul vieții sale, nici după moartea sa ﷺ. Imamul al-Bukhārī — Allah să aibă milă de el — a indicat aceasta prin capitolul intitulat „Turnarea de către Profet ﷺ a apei abluțiunii sale asupra unui om care își pierduse cunoștința”. În el a consemnat hadithul nr. 194, de la Jābir — Allah să fie mulțumit de el:

جاء رسول الله ﷺ يعودني وأنا مريض لا أعقل،
فتوضأ وصبَّ عليَّ من وضوئه، فعقلت، فقلت: يا
رسول الله! لمن الميراث، إنما يرثني كلاله؟ فنزلت آية
الفرائض

„Trimisul lui Allah ﷺ a venit să mă viziteze pe când eram bolnav și nu eram conștient. A făcut abluțiunea și a turnat peste mine din apa abluțiunii sale, iar eu mi-am recăpătat cunoștința. Am spus: «Trimis al lui Allah, cui îi va reveni moștenirea? Mă moștenesc doar rude colaterale.» Atunci a fost revelat versetul despre părțile de moștenire.”

Al-Bukhārī, nr. 194

Formularea sa — Allah să aibă milă de el — din titlul capitolului, „Turnarea de către Profet ﷺ a apei abluțiunii sale asupra unui om care își pierduse cunoștința”, arată că acesta este unul dintre lucrurile care îi sunt proprii ﷺ, datorită binecuvântării pe care Allah a pus-o în ceea ce a atins trupul său.

Al-Shāṭibī menționează în al-I'tișām, 2/6:

أَنَّ ثَبْتَ فِي الصَّحَاحِ عَنِ الصَّحَابَةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَنَّهُمْ
يَتَبَرَّكُونَ بِأَشْيَاءَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فِيهِ الْبُخَارِيُّ عَنْ
أَبِي جُحَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ
ﷺ بِالْهَاجِرَةِ، فَأَتَى بِوَضُوئِهِ فَتَوَضَّأَ، فَجَعَلَ النَّاسُ
يَأْخُذُونَ مِنْ فَضْلِ وَضُوئِهِ فَيَتَمَسَّحُونَ بِهِ، الْحَدِيثُ،
وَفِيهِ: كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ يَقْتَتِلُونَ عَلَى وَضُوئِهِ، وَعَنِ الْمِسْوَرِ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي حَدِيثِ الْحَدِيدِيَّةِ: (وَمَا انْتَحَمَ النَّبِيُّ ﷺ
نَخَامَةً إِلَّا وَقَعَتْ فِي كَفِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ فَدَلَكَ بِهَا وَجْهَهُ
وَجَلَدَهُ) ...

„În colecțiile autentice s-a transmis despre companioni — Allah să fie mulțumit de ei — că ei căutau binecuvântarea prin lucruri provenite de la Trimisul lui Allah ﷺ. În al-Bukhārī, Abū Juhayfa — Allah să fie mulțumit de el — a spus: «Trimisul lui Allah ﷺ a ieșit la noi în arșița amiezii. I s-a adus apa pentru abluțiune și a făcut abluțiunea, iar oamenii au început să ia din apa rămasă de la abluțiunea sa și să-și ungă trupurile cu ea.» Și hadithul continuă. În el se spune: «Când făcea abluțiunea, aproape că se încăierau pentru apa ei.» De la al-Miswar — Allah să fie mulțumit de el —, în hadithul despre al-Ḥudaybiyya: «Ori

de câte ori Profetul ﷺ elimina mucus, acesta cădea în palma unuia dintre ei, care își freca fața și pielea cu el...»

Apoi spune:

فالظاهر في مثل هذا النوع أن يكون مشروعاً في حق
مَنْ ثبتت ولايته واتباعه لسنة رسول الله ﷺ، وأن
يتبرك بفضل وضوئه، ويتدلك بنخامته، ويستشفى بآثاره
كلها، ويرجى نحوماً كان في آثار المتبوع الأصل ﷺ

„La prima vedere, asemenea lucruri ar putea părea legitime în cazul celui a cărui apropiere de Allah și urmare a Sunnei Trimisului lui Allah ﷺ sunt dovedite: să se caute binecuvântarea prin apa rămasă de la abluțiunea sa, să se frece trupul cu mucusul său, să se caute vindecarea prin toate urmele sale și să se spere la ceva asemănător cu ceea ce se afla în urmele Profetului ﷺ, modelul de urmat.”

Al-Shāṭibī, al-I'tiṣām, 2/6

Apoi arată că acestei posibile analogii între altcineva și el ﷺ, în privința căutării binecuvântării prin persoana sa, i se opune un principiu cert. El spune:

إِلَّا أَنَّهُ عَارِضُنَا فِي ذَلِكَ أَصْلٌ مَقْطُوعٌ بِهِ فِي مَتْنِهِ،
مشكل في تنزيله، وهو أَنَّ الصحابة رضي الله عنهم بعد
موته عليه السلام لم يقع من أحد منهم شيء من ذلك
بالنسبة إلى مَنْ خلفه؛ إذ لم يترك النبي ﷺ بعده في

أَمَّتُهُ أَفْضَلَ مِنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَهُوَ
 كَانَ خَلِيفَتَهُ، وَلَمْ يَفْعَلْ بِهِ شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ وَلَا عَمَرَ رَضِيَ
 اللَّهُ عَنْهُمَا، وَهُوَ كَانَ أَفْضَلَ الْأُمَّةِ بَعْدَهُ، ثُمَّ كَذَلِكَ
 عُثْمَانُ، ثُمَّ عَلِيٌّ، ثُمَّ سَائِرُ الصَّحَابَةِ الَّذِينَ لَا أَحَدٌ أَفْضَلُ
 مِنْهُمْ فِي الْأُمَّةِ، ثُمَّ لَمْ يَثْبُتْ لَوَاحِدٍ مِنْهُمْ مِنْ طَرِيقٍ
 صَحِيحٍ مَعْرُوفٍ أَنَّ مَتَبَرِّكَاً تَبَرَّكَ بِهِ عَلَى أَحَدٍ تِلْكَ الْوُجُوهُ
 أَوْ نَحْوَهَا، بَلْ اقْتَصَرُوا فِيهِمْ عَلَى الْاِقْتِدَاءِ بِالْأَفْعَالِ
 وَالْأَقْوَالِ وَالسَّيْرِ الَّتِي اتَّبَعُوا فِيهَا النَّبِيَّ ﷺ، فَهَذَا إِذَا
 إِجْمَاعُ مِنْهُمْ عَلَى تَرْكِ تِلْكَ الْأَشْيَاءِ.

„Însă ni se opune aici un principiu cert în conținutul său, deși aplicarea lui cere lămurire: după moartea sa — pacea fie asupra lui —, niciunul dintre companionii — Allah să fie mulțumit de ei — nu a făcut vreunul dintre aceste lucruri în privința celor care i-au urmat. Profetul ﷺ nu a lăsat după el, în comunitatea sa, pe nimeni mai bun decât Abū Bakr al-Şiddīq — Allah să fie mulțumit de el. Acesta i-a fost calif, iar nimic din toate acestea nu s-a făcut cu el și nici cu ‘Umar — Allah să fie mulțumit de amândoi —, care era cel mai bun al comunității după el. La fel a fost cu ‘Uthmān, apoi cu ‘Alī și cu ceilalți companionii, față de care nimeni din comunitate nu este mai bun. Nu s-a transmis prin vreo cale autentică și cunoscută că cineva ar fi căutat

binecuvântarea prin vreunul dintre ei în unul dintre aceste moduri sau în altele asemănătoare. Oamenii s-au mărginit să le urmeze faptele, cuvintele și conduita în care aceștia îl urmau pe Profet ﷺ. Aceasta reprezintă, așadar, consensul lor asupra lăsării deoparte a acestor lucruri.

وبقي النظر في وجه ترك ما تركوا منه، ويحتمل وجهين:

Rămâne să cercetăm motivul pentru care au lăsat deoparte ceea ce au lăsat. Sunt posibile două explicații:

أحدهما: أن يعتقدوا فيه الاختصاص، وأنَّ مرتبة النبوة يسع فيها ذلك كله للقطع بوجود ما التمسوا من البركة والخير... فصار هذا النوع مختصاً به كاختصاصه بنكاح ما زاد على الأربع، وإحلال بضع الواهبة نفسها له، وعدم وجوب القسم على الزوجات وشبه ذلك، فعلى هذا المأخذ لا يصح لمن بعده الاقتداء به في التبرك على أحد تلك الوجوه ونحوها، ومن اقتدى به كان اقتداؤه بدعة، كما كان الاقتداء به في الزيادة على أربع نسوة بدعة.

Prima: ei socoteau că aceasta îi era rezervată lui și că rangul profeției îngăduia toate aceste lucruri, întrucât existența

binecuvântării și a binelui căutate era certă... Astfel, acest tip de practică îi era propriu, la fel cum îi erau proprii căsătoria cu mai mult de patru femei, îngăduirea unirii cu femeia care i se dăruia pe sine și lipsa obligației de a împărți în mod egal timpul între soții, precum și alte lucruri asemănătoare. Potrivit acestei explicații, cei de după el nu pot să-l imite în căutarea binecuvântării în vreunul dintre aceste moduri sau în altele asemănătoare. Cine îl imită în aceasta săvârșește o inovație prin imitația sa, după cum ar fi o inovație să-l imite luând mai mult de patru soții.

الثاني: أن لا يعتقدوا الاختصاص، ولكنهم تركوا ذلك
 من باب الذرائع؛ خوفاً من أن يجعل ذلك سنة كما
 تقدم ذكره في اتباع الآثار والنهي عن ذلك، أو لأنَّ
 العامة لا تقتصر في ذلك على حدٍّ، بل تتجاوز فيه
 الحدود، وتبالغ بجهلها في التماس البركة حتى يداخلها
 للمتبَرِّك به تعظيم يخرج به عن الحدِّ، فربَّما اعتقد في
 التبرُّك به ما ليس فيه، وهذا التبرُّك هو أصل العبادة،
 ولأجله قطع عمر رضي الله عنه الشجرة التي بويع تحتها

رسول الله ﷺ، بل هو كان أصلَ عبادة الأوثان في الأمم الخالية، حسبما ذكره أهل السير...

A doua: nu socoteau că aceasta îi era rezervată, însă au lăsat-o deoparte pentru a închide căile spre rău, de teamă să nu fie transformată într-o practică statornică, așa cum s-a arătat mai înainte despre urmărirea urmelor și interzicerea ei. Sau fiindcă oamenii de rând nu se opresc la o limită în aceste chestiuni, ci depășesc limitele și, din ignoranță, exagerează în căutarea binecuvântării, până când ajung să-l slăvească peste măsură pe cel prin care o caută. Ei pot atribui căutării binecuvântării prin el lucruri care nu se află în ea. Această căutare a binecuvântării este rădăcina adorării. Din această pricină, ‘Umar — Allah să fie mulțumit de el — a tăiat copacul sub care i se depusese jurământul de credință Trimisului lui Allah ﷺ. Mai mult, acesta a fost începutul adorării idolilor la comunitățile din trecut, după cum au menționat autorii de lucrări istorice...”

Al-Shāṭibī, al-I’tisām, 2/6 și urm.

Îndoiala privind încadrarea interdicției în una sau cealaltă dintre cele două explicații nu schimbă nimic. Fiecare dintre ele cere lăsarea deoparte a căutării binecuvântării prin altcineva decât el ﷺ. Fie că renunțarea este explicată prin una sau prin cealaltă, rezultatul este același. Ceea ce al-Shāṭibī — Allah să aibă milă de el — amintește ca fiind spus anterior despre urmărirea urmelor și interzicerea ei se află în lucrarea sa, 1/285. Imamul Muḥammad ibn Waḍḍāḥ al-Qurṭubī spune în al-Bida‘ wa-l-Nahy ‘anhā, pp. 91-92:

وكان مالك بن أنس وغيره من علماء المدينة يكرهون
إتيان تلك المساجد وتلك الآثار للنبي ﷺ بالمدينة ما عدا

قَبَاءُ وَأَحَدًا، قَالَ ابْنُ وَضَّاحٍ: وَسَمِعْتُهُمْ يَذْكُرُونَ أَنَّ
 سَفْيَانَ الثَّوْرِيَّ دَخَلَ مَسْجِدَ بَيْتِ الْمَقْدَسِ فَصَلَّى فِيهِ وَلَمْ
 يَتَّبِعْ تِلْكَ الْآثَارَ وَلَا الصَّلَاةَ فِيهَا، وَكَذَلِكَ فَعَلَ غَيْرُهُ
 أَيْضًا مِمَّنْ يُقْتَدَى بِهِ، وَقَدِمَ وَكَيْعٌ أَيْضًا مَسْجِدَ بَيْتِ
 الْمَقْدَسِ فَلَمْ يَعْدُ فِعْلَ سَفْيَانَ، قَالَ ابْنُ وَضَّاحٍ: فَعَلَيْكُمْ
 بِالْإِتِّبَاعِ لِأُمَّةِ الْهُدَى الْمَعْرُوفِينَ، فَقَدْ قَالَ بَعْضُ مَنْ
 مَضَى: كَمْ مِنْ أَمْرٍ هُوَ الْيَوْمَ مَعْرُوفٌ عِنْدَ كَثِيرٍ مِنَ
 النَّاسِ كَانَ مَنكَرًا عِنْدَ مَنْ مَضَى، وَمَتَحَبَّبٌ إِلَيْهِ بِمَا
 يَبْغِضُهُ عَلَيْهِ، وَمَتَقَرَّبٌ إِلَيْهِ بِمَا يُبْعَدُهُ مِنْهُ، وَكُلُّ بَدْعَةٍ
 عَلَيْهَا زِينَةٌ وَبُهْجَةٌ

„Mālik ibn Anas și alți învățați ai Medinei dezaproba vizitarea
 acelor moschei și a acelor urme ale Profetului ﷺ din Medina, cu
 excepția Qubā' și Uḥud. Ibn Waḍḍāḥ spune: I-am auzit amintind
 că Sufyān al-Thawrī a intrat în moscheea din Ierusalim și s-a
 rugat acolo, dar nu a urmărit acele urme și nici rugăciunea în
 locurile lor. La fel au făcut și alții dintre cei luați drept model. Și
 Wakī' a venit la moscheea din Ierusalim și nu a trecut dincolo de
 ceea ce făcuse Sufyān. Ibn Waḍḍāḥ spune: Țineți-vă de urmarea
 imamilor cunoscuți ai călăuzirii. Unii dintre înaintași au spus:
 Câte lucruri socotite astăzi bune de mulți oameni erau socotite

rele de cei dinainte! Un om caută să se facă iubit de El prin ceea ce El urăște și caută apropierea de El prin ceea ce îl îndepărtează de El. Fiecare inovație este acoperită de podoabă și strălucire.”

Ibn Waḍḍāḥ, al-Bida' wa-l-Nahy 'anhā, pp. 91–92

Cuvintele sale „Fiecare inovație este acoperită de podoabă și strălucire” înseamnă că Șeitan le-o înfrumusețează oamenilor, până când cad în ea.

Șeicul nostru, ‘Abd al-‘Azīz ibn Bāz — Allah să aibă milă de el —, arătând în Majmū‘ Fatāwā wa-Maḳālāt Mutanawwi‘a, 4/353–354, că binecuvântarea nu se caută prin altcineva, pe baza unei analogii cu el ﷺ, spune:

ولا شكَّ أنَّ هذا تَبَرُّكٌ خَاصٌّ بِالنَّبِيِّ ﷺ ولا يُقَاسُ
عليه غَيْرُهُ لِأَمْرَيْنِ:

„Fără îndoială, aceasta este o căutare a binecuvântării care îi este proprie Profetului ﷺ. Nimeni altcineva nu poate fi pus pe același plan cu el prin analogie, din două motive:

الأول: ما جعله الله سبحانه في جسده وشعره من
البركة التي لا يلحقه فيها غيره.

Primul: binecuvântarea pe care Allah Preaslăvitul a pus-o în trupul și în părul său, în care nimeni altcineva nu îi este asemenea.

الثاني: أَنَّ الصحابةَ رضي الله عنهم لم يفعلوا ذلك مع غيره، كأبي بكر وعمر وعثمان وعلي وغيرهم من كبار الصحابة، ولو كان غيره يُقاس عليه لفعله الصحابةُ مع كبارهم الذين ثبت أنَّهم من أولياء الله المتقين، بشهادة النبي ﷺ لهم بالجنة

Al doilea: companionii — Allah să fie mulțumit de ei — nu au făcut acest lucru cu altcineva, precum Abū Bakr, ‘Umar, ‘Uthmān, ‘Alī ori alți mari companioni. Dacă altcineva ar fi putut fi pus prin analogie pe același plan cu el, companionii ar fi făcut acest lucru cu cei mai de seamă dintre ei, despre care s-a dovedit că sunt dintre apropiații evlavioși ai lui Allah, prin mărturia Profetului ﷺ că ei vor fi în Paradis.”

Ibn Bāz, Majmū‘ Fatāwā wa-Maḳālāt Mutanawwi‘a, 4/353–354

El — Allah să aibă milă de el — a mai spus, comentând cuvintele lui Ibn Hajar din Faḥ al-Bārī, 1/327:

وفي هذا الحديث من الفوائد ... وتحنيك المولود

والتبرُّك بأهل الفضل

„Printre învățămintele acestui hadith se află... frecarea palatului nou-născutului cu curmală mestecată și căutarea binecuvântării prin oamenii virtuuoși.”

El a spus:

هذا فيه نظر، والصواب أن ذلك خاصُّ بالنبي ﷺ ولا يُقاس عليه غيره؛ لما جعل الله فيه من البركة وخصه به دون غيره، ولأنَّ الصحابة رضي الله عنهم لم يفعلوا ذلك مع غيره ﷺ وهم أعلم الناس بالشرع، فوجب التأسي بهم، ولأنَّ جواز مثل هذا لغيره ﷺ قد يُفضي إلى الشرك، فتنبه!

„Această afirmație este discutabilă. Corect este că acest lucru îi este propriu Profetului ﷺ și că nimeni altcineva nu poate fi pus pe același plan cu el prin analogie, datorită binecuvântării pe care Allah a pus-o în el și i-a rezervat-o lui, spre deosebire de ceilalți. De asemenea, companionii — Allah să fie mulțumit de ei — nu au făcut acest lucru cu altcineva decât el ﷺ, deși erau cei mai cunoscători oameni ai Legii. Prin urmare, trebuie să le urmăm exemplul. În plus, îngăduirea unor asemenea lucruri în privința altcuiva decât el ﷺ poate duce la politeism. Ia aminte!”
Ibn Bâz, comentariu la Faṭḥ al-Bārī, 1/327

Urmările atașamentului față de pretinse relicve

Printre urmările rele ale atașamentului față de urme, ale fascinației față de cei despre care se pretinde că sunt apropiați ai lui Allah și ale slăvirii mausoleelor lor se află ceea ce ‘Abd al-Qādir ibn Shaykh ibn ‘Abd Allāh al-‘Aydārūs menționează în al-Nūr al-Sāfir ‘an Akhbār al-Qarn al-‘Āshir, în biografia lui Abū Bakr ibn ‘Abd Allāh al-‘Aydārūs, mort în anul 914 H. El spune la pp. 79–80:

وَأَمَّا كَرَامَاتُهُ فَكَثِيرَةٌ كَقَطْرِ السَّحَابِ، لَا تَدْرِكُ بَعْدَ وَلَا
حِسَابَ، وَلَكِنْ أَذْكَرُ مِنْهَا عَلَى سَبِيلِ الْإِجْمَالِ دُونَ
التَّفْصِيلِ، ثَلَاثُ حِكَايَاتٍ تَكُونُ كَالْعُنْوَانِ عَلَى بَاقِيهَا
بِالدَّلَالَةِ وَالتَّمثِيلِ، مِنْهَا:

„Cât despre minunile sale, ele sunt multe ca picăturile norilor și nu pot fi cuprinse prin numărătoare sau socoteală. Voi aminti însă, pe scurt și fără detalii, trei povestiri care vor fi asemenea unui titlu pentru celelalte, arătându-le și ilustrându-le. Printre ele:

أَنَّهُ لَمَّا رَجَعَ مِنَ الْحَجِّ دَخَلَ زَيْلَعٌ، وَكَانَ الْحَاكِمُ بِهَا
يَوْمَئِذٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَتِيقٍ، فَاتَّفَقَ أَنَّ مَاتَ أُمُّ وَلَدٍ لِلْحَاكِمِ

المذكور، وكان مشغولاً بها، فكاد عقله يذهب بموتها،
 فدخل عليه سيدي لما بلغه عنه من شدة الجزع؛ ليعزيه
 ويأمره بالصبر والرضاء بالقضاء، وهي مسجاة بين يدي
 الحاكم بثوب، فعزاه وصبره، فلم يفد فيه ذلك، وأكبَّ
 على قدم سيدي الشيخ يُقبلها، وقال: يا سيدي! إن لم
 يُحيي الله هذه متُّ أنا أيضاً، ولم تبق لي عقيدة في
 أحد، فكشف سيدي وجهها، وناداهَا باسمها، فأجابته:
 لبيك! وردَّ الله روحها، وخرج الحاضرون، ولم يخرج
 سيدي الشيخ حتى أكلت مع سيدها الهريسة، وعاشت
 مدة طويلة!!!

Când s-a întors de la pelerinaj, a intrat în Zayla^c, al cărei conducător era pe atunci Muḥammad ibn ‘Atīq. S-a întâmpnat să moară o sclavă care îi născuse un copil conducătorului amintit, iar el era atât de îndrăgostit de ea, încât moartea ei aproape că i-a luat mințile. Stăpânul meu a intrat la el, după ce auzise despre cumplita lui suferință, ca să-l mângâie și să-l îndemne la răbdare și la mulțumirea față de hotărârea lui Allah. Ea zăcea înaintea conducătorului, acoperită cu o pânză. El l-a mângâiat și l-a îndemnat la răbdare, însă aceasta nu i-a fost de folos. Conducătorul s-a aplecat asupra piciorului stăpânului meu,

șeicul, sărutându-l, și a spus: «Stăpâne, dacă Allah nu o readuce la viață, voi muri și eu și nu voi mai avea credință în nimeni.» Stăpânul meu i-a descoperit fața și a chemat-o pe nume. Ea i-a răspuns: «Iată-mă!» Allah i-a înapoiat sufletul. Cei prezenți au ieșit, dar stăpânul meu, șeicul, nu a ieșit până când ea nu a mâncat harîsa împreună cu stăpânul ei. A trăit apoi vreme îndelungată!!!

وعن الأمير مرجان أنه قال: كنتُ في نفرٍ من أصحاب
لي في محطّة صنعاء الأولى، فحمل علينا العدو، ففترّق
عني أصحابي، وسقط بي فرسي لكثرة ما أُثخن من
الجراحات، فدار بي العدو حينئذٍ من كلّ جانب،
فهتفتُ بالصالحين، ثمّ ذكرتُ الشيخ أبا بكر رضي الله
عنه، وهتفتُ به، فإذا هو قائمٌ، فوالله العظيم! لقد رأيتهُ
نهاراً وعائنتُهُ جهاراً، أخذ بناصيتي وناصية فرسي،
وشلّني من بينهم حتى أوصلني المحطة، فحينئذٍ مات
الفرس، ونجوتُ أنا ببركته رضي الله عنه ونفع به!!!

Emirul Marjān a relatat: «Eram cu un grup dintre însoțitorii mei la prima poziție de la Șan‘ā’. Dușmanul ne-a atacat, iar însoțitorii mei s-au împrăștiat, lăsându-mă singur. Calul s-a

prăbușit cu mine din pricina multelor răni grele pe care le primise. Atunci dușmanul m-a înconjurat din toate părțile. I-am chemat în ajutor pe cei evlavioși, apoi mi-am amintit de șeicul Abū Bakr — Allah să fie mulțumit de el — și l-am chemat. Și iată-l stând acolo! Pe Allah Cel Măreț, l-am văzut ziua, în văzul tuturor! M-a apucat de şuvița din frunte și a apucat și şuvița calului meu, apoi m-a smuls dintre ei și m-a dus până la poziția noastră. Atunci calul a murit, iar eu am scăpat prin binecuvântarea sa — Allah să fie mulțumit de el și să aducă folos prin el!!!»

وعن المريد الصادق نعمان بن محمد المهدي أنه قال:
 بينما نحن سائرون في سفينةٍ إلى الهند، إذ وقع فيها
 حرقٌ عظيمٌ، فأيقنوا بالهلاك، وضجَّ كلُّ بالدعاء والتضرُّع
 إلى الله تعالى، وهتف كلُّ بشيخه، وهتفتُ أنا بشيخي
 أبي بكر العيدروس رضي الله عنه، فأخذتني سِنَّةٌ،
 فرأيتُه داخل السفينة، وبيده منديلٌ أبيض، وهو قاصدٌ
 نحو الحرق، فانتبهُتُ فرحاً مسروراً، وناديتُ بأعلى
 صوتي: أَنْ أَبْشِرُوا يَا أَهْلَ السفينة! فقد جاء الفرج،
 فقالوا: ماذا رأيتَ؟ فأخبرتُهم، فتفقّدوا الحرق، فوجدوه

مسوداً بمندیل أبيض كما رأيتُ، فنجونا ببرکته رضي
الله عنه ونفع به!!!

*Discipolul sincer Nu‘mān ibn Muḥammad al-Mahdī a relatat:
«Pe când călătoream într-o corabie spre India, în ea s-a făcut o
spărtură mare. Oamenii au fost convinși că vor pieri. Fiecare a
strigat, rugându-se și implorându-L pe Allah Preaînaltul, și
fiecare și-a chemat șeicul. Eu l-am chemat pe șeicul meu, Abū
Bakr al-‘Aydārūs — Allah să fie mulțumit de el. M-a cuprins
ațipirea și l-am văzut în corabie, având în mână o batistă albă și
îndreptându-se spre spărtură. M-am trezit bucuros și fericit și
am strigat cât am putut de tare: Veste bună, oameni ai corabiei!
A venit izbăvirea! Ei au întrebat: Ce ai văzut? Le-am povestit,
iar ei au cercetat spărtura și au găsit-o astupată cu o batistă
albă, așa cum văzusem. Am scăpat prin binecuvântarea sa —
Allah să fie mulțumit de el și să aducă folos prin el!!!»”
Al-‘Aydārūsī, al-Nūr al-Sāfir ‘an Akhbār al-Qarn al-‘Āshir, pp. 79–80*

Răspuns către al-Rifā'ī: păstrarea locurilor

Printre cei fascinați de urmele legate de locuri care nu sunt consfințite de Lege și care cheamă la păstrarea lor se află profesorul Yūsuf Hāshim al-Rifā'ī din Kuweit și doctorul Muḥammad Sa'īd Ramaḍān al-Būṭī din Siria. Primul a înnegrit niște foi pe care le-a pretins a fi un sfat adresat învățaților din Najd. În ele a chemat la multe feluri de inovație și rătăcire, printre care păstrarea urmelor legate de locuri care nu sunt consfințite de Lege. Al doilea a scris o prefață lungă pentru acest pretins sfat, sprijinindu-l în felurile de inovație și rătăcire pe care le cuprinde. Le-am scris un răspuns, apărut în anul 1421 H., cu titlul:

الرَّدُّ عَلَى الرَّفَاعِيِّ وَالْبُوطِيِّ فِي كَذِبِهِمَا عَلَى أَهْلِ السُّنَّةِ
وَدَعْوَتِهِمَا إِلَى الْبِدْعِ وَالضَّلَالِ

*„Răspuns către al-Rifā'ī și al-Būṭī privitor la minciunile lor
despre oamenii Sunnei și la chemarea lor către inovații și
rătăcire.”*

La sfârșitul acestui răspuns se află următoarele:

Autorul are o mare pasiune pentru urmele legate de locuri atribuite Profetului ﷺ, precum locul nașterii sale ﷺ, fântâna în care i-a căzut inelul ﷺ, locul unde a îngenucheat cămila sa ﷺ la Qubā' când a sosit în Medina, în urma emigrării sale ﷺ, și altele.

El îi mustră aspru pe cei cărora pretinde că le dă sfat, fiindcă nu se îngrijesc de aceste lucruri și nu le păstrează. Ca dovadă pentru păstrarea unor asemenea urme, el aduce cuvintele Preaînaltului:

﴿وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾

„Luați locul lui Ibrāhīm ca loc de rugăciune.”

Coran 2:125 • Fragment coranic

Și ceea ce se spune în istorisirea despre Țălūt:

﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ

سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ ءَالُ مُوسَىٰ وَءَالُ

هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لَّكُمْ إِن كُنتُمْ

مُؤْمِنِينَ﴾

„Profetul lor le-a spus: Semnul stăpânirii sale va fi venirea la voi a Chivotului, în care se află liniște de la Domnul vostru și o rămășiță din ceea ce au lăsat familia lui Mūsā și familia lui Hārūn, purtat de îngeri. În aceasta este un semn pentru voi, dacă sunteți credincioși.”

Coran 2:248

El spune:

وقال المفسرون: إِنَّ الْبَقِيَّةَ الْمَذْكُورَةَ هِيَ عَصَا مُوسَىٰ

ونعليه (كذا) و... إلخ

„Comentatorii Coranului au spus că rămășița amintită era toiagul lui Mūsā, sandalele sale și... etc.”

El mai face trimitere la hadithurile autentice privitoare la urmele Profetului ﷺ și la grija companionilor — mulțumirea lui Allah fie asupra lor — pentru ele, menționate în diferite capitole din Șaḥīḥ al-Bukhārī.

Răspunsul la prima dovadă: luarea locului lui Ibrāhīm ca loc de rugăciune este dovedită de Carte și de Sunna. În aceasta autorul nu are nicio dovadă pentru păstrarea urmelor pe care le-a menționat, fiindcă versetul privește luarea acelu loc ca loc de rugăciune și nu este valid să se facă analogie cu el.

Mai mult, luarea acelu loc ca loc de rugăciune s-a numărat printre sugestiile pe care 'Umar ibn al-Khaṭṭāb — Allah să fie mulțumit de el — i le-a făcut Trimisului lui Allah ﷺ, iar versetul a fost revelat în această privință.

'Umar — Allah să fie mulțumit de el — este chiar cel de la care s-a transmis interzicerea atașamentului față de asemenea urme. El a poruncit tăierea copacului sub care a avut loc jurământul de credință al Mulțumirii. De asemenea, în relatarea lui al-Ma'rūr ibn Suwayd se spune:

كُنْتُ مَعَ عُمَرَ بْنِ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ، فَصَلَّى بِنَا الْفَجْرَ، فَقَرَأَ

„Eram cu 'Umar între Mecca și Medina. El ne-a condus în rugăciunea din zori și a recitat:

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ﴾

«Oare nu ai văzut ce a făcut Domnul tău cu oamenii elefantului?»

Coran 105:1

și:

﴿لَا يَلْفِ قُرَيْشٍ﴾

«Pentru deprinderea tribului Quraysh.»

Coran 106:1

ثُمَّ رَأَى قَوْمًا يَنْزِلُونَ فَيُصَلُّونَ فِي مَسْجِدٍ، فَسَأَلَ عَنْهُمْ،
فَقَالُوا: مَسْجِدٌ صَلَّى فِيهِ النَّبِيُّ ﷺ، فَقَالَ: إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ
كَانَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُمْ اتَّخَذُوا آثَارَ أَنْبِيَائِهِمْ بَيْعًا، مَنْ مَرَّ بِشَيْءٍ
مِنَ الْمَسَاجِدِ فَخَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ، وَإِلَّا فَلْيَمْضُ

Apoi a văzut niște oameni care coborau și se rugau într-o moschee și a întrebat despre ei. I s-a spus: «Este o moschee în care s-a rugat Profetul ﷺ.» El a spus: «Cei dinaintea voastră au pierit pentru că au transformat urmele profeților lor în biserici. Cine trece pe lângă una dintre moschei când a sosit timpul rugăciunii să se roage; altfel, să-și continue drumul.»

Relatare consemnată de ‘Abd al-Razzāq, 2/118–119, și de Abū Bakr ibn Abī Shayba, 2/376–377, cu un lanț autentic de transmitere.

Răspunsul la a doua dovadă: chiar dacă interpretarea rămășiței menționate în verset ar fi corectă, aceasta nu dovedește legitimitatea atașamentului față de urme. Interzicerea acestui atașament este dovedită de la ‘Umar, după cum s-a arătat mai sus. În relatarea sa se spune:

إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُمْ اتَّخَذُوا آثَارَ أَنْبِيَائِهِمْ بَيْعًا

„Cei dinaintea voastră au pierit pentru că au transformat urmele profeților lor în biserici.”

El ﷺ a spus:

فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمُهْدِيِّينَ مِنْ
بَعْدِي، تَمَسَّكُوا بِهَا وَعُضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِدِ

„Țineți-vă de Sunna mea și de Sunna califilor drept călăuziți care vor veni după mine. Țineți-vă strâns de ea și prindeți-o cu măselele.”

Răspunsul la a treia dovadă: hadithurile din Șaḥīḥ al-Bukhārī și din alte colecții arată că companionii căutau binecuvântarea prin sudoarea Profetului ﷺ, prin apa rămasă de la abluțiunea sa, prin părul său și prin alte lucruri care i-au atins trupul ﷺ. Toate acestea sunt dovedite și de toate acestea au avut parte companionii — Allah să fie mulțumit de ei și să-i mulțumească.

Cât despre urmele legate de locuri, am citat deja din relatarea lui ‘Umar — Allah să fie mulțumit de el — ceea ce arată interzicerea atașamentului față de ele.

‘Umar — Allah să fie mulțumit de el — a interzis atașamentul față de locurile legate de Profet ﷺ pentru care nu există temeii în Sunna Trimisului lui Allah ﷺ, din pricina exagerării și a căderii în ceea ce este interzis la care poate duce acest lucru.

Aceasta este lămurită de faptul că autorul, fiind fascinat de urme, a fost dus de această fascinație la lăudarea construirii pe morminte, deși Sunna cuprinde interzicerea ei. Am menționat deja lauda sa pentru mausoleul lui al-‘Aydarūs din Aden și descrierea cupolei lui ca fiind binecuvântată.

Mai mult, fascinația sa pentru urme l-a dus să-i critice pe cei cărora pretinde că le dă sfat, pentru că nu au păstrat urma locului în care a îngenucheat cămila Profetului ﷺ. El spune:

كَانَ هُنَاكَ أَثَرُ (مَبْرُكِ النَّاقَةِ) نَاقَةِ النَّبِيِّ ﷺ فِي مَسْجِدِ
(قَبَاءِ) يَوْمَ قُدُومِهِ مُهَاجِرًا إِلَى الْمَدِينَةِ فِي مَكَانٍ نَزَلَ فِيهِ
قَوْلُهُ تَعَالَى:

„Exista acolo o urmă, «locul unde a îngenucheat cămila»,
cămila Profetului ﷺ, în moscheea Qubā', în ziua sosirii sale ca
emigrant în Medina, într-un loc despre care au fost revelate
cuvintele Preaînaltului:

﴿لَمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ
فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ
الْمُطَهَّرِينَ﴾

«O moschee întemeiată pe evlavie din prima zi este mai vrednică
să te ridici în ea pentru rugăciune. În ea sunt bărbați cărora le
place să se purifice, iar Allah îi iubește pe cei care se purifică.»
Coran 9:108 · Fragment coranic

فَأَزَلْتُمْ هَذَا الْأَثَرَ، وَكُنَّا نُسَاهِدُهُ حَتَّى وَقْتُ قَرِيبٍ!!

Voi ați înlăturat această urmă, pe care noi o puteam vedea până
de curând!!”

I se spune autorului: de unde știi că locul în care a îngenucheat cămila exista și s-a păstrat până în vremea de acum?

Acest lucru ar fi posibil numai dacă s-ar fi dovedit că Profetul ﷺ l-a înconjurat cu un zid, iar califii drept călăuziți și cei de după ei l-au transmis din generație în generație până astăzi. Dar unde este dovada pentru aceasta?!!

Se știe că domnia lui 'Umar — Allah să fie mulțumit de el — a durat mai mult de zece ani și că reședința sa era la Medina. El a fost cel care a poruncit tăierea copacului de la al-Ḥudaybiyya, lângă Mecca. Tot el a interzis urmărirea locurilor legate de Profet ﷺ pentru care nu există teme în Sunna, după cum am arătat mai sus în relatarea citată. Este oare de înțeles ca 'Umar — Allah să fie mulțumit de el — să interzică urmărirea unor urme aflate departe de Medina, dar să păstreze urma locului în care a îngenucheat cămila, pretinsă de autor, care s-ar fi aflat chiar lângă el, în Medina?!!

Autorul nu s-a oprit la dorința de a păstra locurile legate de Trimisul ﷺ pentru care nu există temeii în Sunna, ci a trecut la dorința de a păstra un vestigiu apărut într-o epocă târzie. Criticându-i pe cei cărora pretinde că le dă sfat, el spune:

وهدمتمُ بجوارِ بيتِ أبي أيُّوب الأنصاري رضي الله عنه
مكتبةَ شيخ الإسلام (عارف حكمت) المليئة بالكتب
والمخطوطات النفيسة، وكان طرازُ بنائها العثماني رائعاً
ومميزاً!! هدمتمُ كلَّ ذلك في حين أنه بعيدٌ عن توسعةِ
الحرم، ولا علاقةَ له بها!!

„Ați dăruit, lângă casa lui Abū Ayyūb al-Anṣārī — Allah să fie mulțumit de el —, biblioteca șeicului Islamului ‘Arif Hikmat, plină de cărți și de manuscrise prețioase. Stilul său arhitectural otoman era minunat și deosebit!! Ați dăruit toate acestea, deși se aflau departe de extinderea Sanctuarului și nu aveau nicio legătură cu ea!!”

Acesta este rezultatul pasiunii pentru urme!

Între locul bibliotecii amintite și zidul din față al moscheii Trimisului ﷺ sunt doar câțiva metri. El se află acum în incinta curților moscheii.

Folosirea cărților sale continuă să fie posibilă, deoarece bibliotecile din Medina, inclusiv aceasta, au fost reunite într-o singură bibliotecă aflată lângă Moscheea Profetului: Biblioteca Regelui ‘Abd al-‘Aziz.

Autorul nu s-a mărginit la mustrarea și învinuirea celor cărora pretinde că le dă sfat pentru că nu au păstrat locurile legate de

Profet ﷺ pentru care nu există temeii în Sunna. A mers mai departe și i-a descris ca pe niște oameni care îl urăsc pe Profet ﷺ!

Nu știi dacă autorul și-a dat sau nu seama că acela care îl urăște pe Trimis ﷺ nu este musulman, ci necredincios?!

Mai înainte, autorul afirmase că cei cărora pretinde că le dă sfat îi acuză pe musulmani de politeism, îi declară necredincioși pe toți sufiții și îi declară necredincioși pe aș'ariți. Aceasta este o minciună pusă pe seama lor, iar ei sunt nevinovați de ea. Aici, îi descrie pe cei cărora pretinde că le dă sfat, în chip mincinos și calomnios, ca pe niște oameni care îl urăsc pe Profet. Fără îndoială, această ură este necredință. Căutăm adăpost la Allah de necredință, politeism și ipocrizie.

Trebuie de asemenea să se știe că nobilii companionii — Allah să fie mulțumit de ei și să-i mulțumească — și cei care i-au urmat în bine nu mergeau la locurile pentru care nu există temeii în Sunna, precum locul nașterii sale ﷺ sau presupusul loc în care a îngenuncheat cămila. Dacă aceasta ar fi fost un bine, ei ar fi fost primii care să-l facă.

Ei nu păstrau asemenea urme, ci alte urme: cele consfințite de Lege, adică hadithurile sale ﷺ, care cuprind cuvintele, faptele și aprobările sale ﷺ. Ei vegheau la împlinirea practicilor Sunnei și la lăsarea deoparte a inovațiilor și a lucrurilor nou introduse. Bine a spus cel care a rostit:

دِينُ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ أَخْبَارُ
نَعَمِ الْمَطِيَّةُ لِلْفَتَى آثَارُ

*Religia Profetului Muḥammad este alcătuită din relatări;
ce bun mijloc de înaintare sunt pentru tânăr tradițiile transmise!*

لا تَرْغَبَنَّ عَنِ الْحَدِيثِ وَأَهْلِهِ
فَالرَّأْيُ لَيْلٌ وَالْحَدِيثُ نَهَارٌ

*Nu te îndepărta de hadith și de oamenii lui,
căci părerea este noapte, iar hadithul este zi.*

وَلَرُبَّمَا جَهْلُ الْفَقِيٍّ أَثَرُ الْهُدَى
وَالشَّمْسُ بَارِزَةٌ لَهَا أَنْوَارٌ

*Cât de des tânărul nu cunoaște urma călăuzirii,
deși soarele a răsărit și își revarsă lumina!*

Un altul a spus:

الْفَقْهُ فِي الدِّينِ بِالْآثَارِ مُقْتَرَنٌ
فَاشْغَلْ زَمَانَكَ فِي فَقْهِهِ وَفِي أَثَرِهِ

*Înțelegerea religiei este legată de tradițiile transmise;
ocupă-ți timpul cu înțelegerea și cu tradiția.*

فَالشُّغْلُ بِالْفَقْهِ وَالْآثَارِ مُرْتَفَعٌ
بِقَاصِدِ اللَّهِ فَوْقَ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ

*Îndeletnicirea cu înțelegerea și cu tradițiile îl înalță
pe cel care Îl caută pe Allah deasupra soarelui și a lunii.*

Răspuns către al-Būṭī: consensul și exagerarea

Prefața doctorului al-Būṭī la foile profesorului al-Rifāʿī cuprinde laude la adresa acestuia, aprobarea tuturor celor aflate în pretinsul său sfat otrăvit și descrierea lui ca „o aducere-aminte calmă și blândă în exprimare!!”.

Ea cuprinde exagerare în privința locurilor pentru care nu există temeii în Sunna Trimisului lui Allah ﷺ. Mai mult, pretinde că primele trei generații și cele de după ele, până astăzi, au avut un consens asupra căutării binecuvântării prin aceste urme; că singurii care s-au opus sunt învățații din Najd, cărora li se adresează pretinsul sfat; și că această împotrivire este o inovație. Printre cuvintele sale în această privință se află:

ولا نشكُّ في أنَّهم يعلمون كما نعلم أنَّ عصورَ السلف
الثلاثة مرَّت شاهدة بإجماع على تَبَرُّك أولئك السلف
بالبقايا التي تذكِّرهم برسول الله ﷺ، من دار ولادته،
وبيت خديجة رضي الله عنها، ودار أبي أيوب
الأنصاري التي استقبلته فنزل فيها في أيامه الأولى من
هجرته إلى المدينة المنورة، وغيرها من الآثار كَبُرَ
أريس، وبئر ذي طوى، ودار الأرقم ... ثم إنَّ

الأجيال التي جاءت فمرت على أعقاب ذلك كانت
خير حارسٍ لها، وشاهد أمين على ذلك الإجماع

„Nu ne îndoim că ei știu, așa cum știm și noi, că cele trei epoci ale înaintașilor au trecut mărturisind, prin consens, că acei înaintași căutau binecuvântarea prin rămășițele care le aminteau de Trimisul lui Allah ﷺ: casa nașterii sale, casa Khadījei — Allah să fie mulțumit de ea —, casa lui Abū Ayyūb al-Anṣārī, care l-a primit și în care a locuit în primele zile după emigrarea sa la Medina cea Luminată, și alte urme, precum fântâna Arīs, fântâna Dhī Ṭuwā, casa lui al-Arqam... Apoi generațiile care au venit după aceea au fost cei mai buni paznici ai lor și martori demni de încredere ai acelui consens.”

Ea îi mai acuză pe cei cărora li se adresează pretinsul sfat de:

تكفير سواد هذه الأمة بحجة كونهم أشاعرة أو
ماتريديين!

„declararea majorității acestei comunități ca necredincioasă, sub pretextul că sunt aș‘ariți sau mātūrīdīți!”

Ea mai cuprinde dezaprobarea învățaților din Najd pentru avertismentul lor împotriva exagerării în privința Trimisului lui Allah ﷺ. Autorul face o deosebire între exagerare și lauda peste măsură: interzice lauda peste măsură, dar îngăduie exagerarea. El spune:

ولو قلتم كما قال رسول الله ﷺ: (لا تطروني كما أطرت
النصارى ابن مريم) لكان كلاماً مقبولاً، ولكن ذلك
نصيحةٌ غاليةٌ.

„Dacă ați fi spus așa cum a spus Trimisul lui Allah ﷺ: «Nu mă lăudați peste măsură, așa cum creștinii l-au lăudat peste măsură pe fiul Mariei», cuvintele voastre ar fi fost acceptabile și ar fi constituit un sfat prețios.

أما الحبُّ الذي هو تعلقُ القلب بالمحجوب على وجه
الاستئناس بقُربِهِ والاستيحاش من بُعده، فلا يكون
الغلوُّ فيه - عندما يكون المحجوب رسول الله ﷺ - إلا
عنواناً على مزيدِ قُربٍ من الله!! وقد علمنا أنَّ الحبَّ في
الله من مُستلزمات توحيد الله تعالى، ومهما غلا مُحِبُّ
رسول الله ﷺ في حُبِّهِ له أو بالغ، فلن يصلِ إلى أبعد
من القَدَر الذي أمر به رسول الله ﷺ!!! إذ قال فيما

اتَّفَقَ عَلَيْهِ الشَّيْخَانُ: (لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ
أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ مَالِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ)، وَفِي رَوَايَةٍ
لِلْبُخَارِيِّ: (وَمِنْ نَفْسِهِ)

Cât despre iubire, care este legătura inimii cu cel iubit, astfel încât aceasta își află alinarea în apropierea lui și simte înstrăinare când este departe de el, exagerarea în ea — atunci când cel iubit este Trimisul lui Allah ﷺ — nu poate fi decât semnul unei mai mari apropieri de Allah!! Știm că iubirea de dragul lui Allah se numără printre cerințele afirmării unicității lui Allah Preainaltul. Oricât ar exagera ori ar întrece măsura cel care îl iubește pe Trimisul lui Allah ﷺ în iubirea sa pentru el, nu va ajunge dincolo de măsura poruncită de Trimisul lui Allah ﷺ!!! El a spus, potrivit relatării asupra căreia cei doi șeici au căzut de acord: «Niciunul dintre voi nu crede până când eu nu îi sunt mai iubit decât averea sa, copilul său și toți oamenii.» Iar într-o relatare a lui al-Bukhārī: «Și decât el însuși.»»

Ca răspuns la acestea, spunem:

În primul rând: în privința laudei aduse de al-Būṭī lui al-Rifāʿī, atât celui care laudă, cât și celui lăudat li se potrivesc cuvintele poetului:

ذَهَبَ الرِّجَالُ الْمُقْتَدَى بِفَعَالِهِمْ
وَالْمَنْكُرُونَ لِكُلِّ فَعَلٍ مَنَكِرٍ

*Au plecat bărbații ale căror fapte erau urmate
și care respingeau orice faptă rea.*

وَبَقِيْتُ فِي خَلْفٍ يُزَكِّي بَعْضُهُمْ
بَعْضاً لِيُدْفَعَ مَعُورٌ عَنْ مَعُورٍ

*Am rămas între urmași care se laudă unii pe alții,
ca un om cu cusur să-l apere pe altul cu cusur.*

În al doilea rând: descrierea de către al-Būṭī a pretinsului sfat al lui al-Rifā'ī drept „o aducere-aminte calmă și blândă în exprimare!!” este departe de adevăr și de realitate. Aceasta reiese limpede când sunt cercetate unele dintre frazele pe care le-am citat din cuvintele lui al-Rifā'ī: ele cuprind minciună și asprime.

În al treilea rând: cât despre aprobarea de către el a celor scrise de al-Rifā'ī în foile sale, tot ceea ce am spus mai înainte ca răspuns către al-Rifā'ī este și un răspuns către al-Būṭī.

În al patrulea rând: consensul primelor trei epoci și al celor de după ele, pretins de al-Būṭī în privința căutării binecuvântării prin locurile legate de Profet ﷺ, precum locul nașterii sale, fântâna Arīs în care i-a căzut inelul ﷺ și cele asemănătoare, nu poate fi dovedit de el. Nu poate dovedi nici măcar că vreun singur companion — Allah să fie mulțumit de ei — a susținut aceasta! Ce consens al companionilor și al celor de după ei se poate pretinde în această privință, când s-a transmis că 'Umar — Allah să fie mulțumit de el — a poruncit tăierea copacului jurământului de credință al Mulțumirii, la al-Ḥudaybiyya, lângă Mecca? Tot de la el s-a transmis avertismentul împotriva atașamentului față de asemenea urme și afirmația:

إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُمْ اتَّخَذُوا آثَارَ أَنْبِيَائِهِمْ بَيْعاً

„Cei dinaintea voastră au pierit pentru că au transformat urmele profeților lor în biserici.”

Autenticitatea acestei relatări de la el a fost arătată mai sus, în cele două Muṣannaf-uri ale lui 'Abd al-Razzāq și Ibn Abī Shayba.

În al cincilea rând: afirmația sa că numai învățații din Najd s-au opus acestui pretins consens nu este corectă. Oricine urmează Cartea, Sunna și calea înaintașilor comunității susține ceea ce s-a transmis autentic de la ‘Umar — Allah să fie mulțumit de el. În vremea de acum acești oameni sunt numeroși și răspândiți în țări diferite, inclusiv Kuweit și Siria, de unde provin al-Rifā‘ī și al-Būṭī!

În al șaselea rând: afirmația sa că cei cărora li se adresează pretinsul sfat declară majoritatea comunității necredincioasă, sub pretextul că sunt aș‘ariți ori mātūrīdī, este o minciună și o calomnie din partea sa, la fel cum este o minciună și o calomnie din partea lui al-Rifā‘ī. Răspunsul la aceasta a fost dat mai sus. Adaug aici următoarele: grupările menționate în cuvintele sale ﷺ sunt dintre musulmani:

سَتَفْتَرِقُ هَذِهِ الْأُمَّةَ إِلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً، كُلُّهَا فِي
النَّارِ إِلَّا وَاحِدَةً ...

„Această comunitate se va împărți în șaptezeci și trei de grupări; toate vor fi în Foc, în afară de una...”

Comunitatea Profetului ﷺ are două înțelesuri: comunitatea chemării, care îi cuprinde pe evrei, pe creștini și pe fiecare om și djinn de la trimiterea Trimisului ﷺ până la venirea Ceasului; și comunitatea celor care au răspuns chemării: cei care au intrat în această religie. În ea se află grupările menționate în hadith. Toate aceste grupări sunt musulmane și merită pedeapsa Focului, cu excepția unei singure grupări: cei care urmează ceea ce urmau Trimisul ﷺ și companiile săi — Allah să fie mulțumit de ei.

În al șaptelea rând: deosebirea pe care o face între lauda peste măsură și exagerare, interzicând-o pe prima și îngăduind-o pe a doua, este o deosebire făcută între două lucruri de același fel. După cum el ﷺ a interzis lauda peste măsură, tot astfel

interzicerea exagerării a venit de la Allah și de la Trimisul Său ﷺ. Allah, Cel Atotputernic și Măreț, a spus:

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ﴾

„O, oameni ai Cărții, nu exagerați în religia voastră!”

Coran 4:171 · Fragment coranic

Ibn ‘Abbās a adunat pentru Trimisul lui Allah ﷺ pietricelele pentru aruncarea la stâlpi. Ele erau de mărimea pietricelelor aruncate cu degetele. El ﷺ le-a poruncit să arunce cu pietricele de aceeași mărime și a spus:

وَيَاكُمْ وَالْغُلُوَّ فِي الدِّينِ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ الْغُلُوَّ

فِي الدِّينِ

„Feriți-vă de exagerare în religie, căci exagerarea în religie i-a făcut să piară pe cei dinaintea voastră.”

Al-Nasā’ī și alții

Este un hadith autentic, consemnat de al-Nasā’ī și de alții.

Se știe că iubirea pentru Profet ﷺ trebuie să fie în inima fiecărui musulman mai mare decât iubirea sa pentru sine, pentru familia sa și pentru toți oamenii. Nu este însă îngăduită exagerarea în această iubire, care poate duce la atribuirea către Profet ﷺ a ceva din dreptul lui Allah, așa cum i s-a întâmplat lui al-Būṣīrī în versurile sale la care m-am referit mai înainte, în răspunsul către al-Rifā‘ī.

Mă întreb: ce anume i-a îngăduit lui al-Būṭī să permită exagerarea în iubirea pentru Trimis ﷺ, care este unul dintre cele mai mari temeiuri ale religiei, când el ﷺ a spus în hadithul citat mai sus:

وَأَيُّكُمْ وَالْغُلُو فِي الدِّينِ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ الْغُلُوُّ
فِي الدِّينِ

„Feriți-vă de exagerare în religie, căci exagerarea în religie i-a făcut să piară pe cei dinaintea voastră.”?!

Încheiere

Îl rog pe Allah, Cel Atotputernic și Măreț, să-i călăuzească pe căile păcii pe musulmanii care s-au rătăcit, să-i scoată din întuneric la lumină și să le dăruiască tuturor musulmanilor înțelegerea religiei și statornicia în adevăr. El este Cel care aude și răspunde. Bindecuvântarea, pacea și belșugul binecuvântărilor lui Allah fie asupra robului și Trimisului Său, Profetul nostru Muḥammad, asupra familiei sale și asupra tuturor companiilor săi.

Glosar

Athār آثار

Urme sau relatări transmise. Autorul deosebește relatările despre Profet, locurile legate de el și lucrurile atinse de trupul său.

Tabarruk تبرك

Căutarea binecuvântării. Lucrarea deosebește formele întemeiate pe dovezi de cele neîntemeiate.

Sunna سنة

Calea Profetului ﷺ, păstrată în cuvintele, faptele și aprobările sale.

Bid'ah بدعة

Inovație introdusă în religie fără temei în învățătura transmisă.

Ghuluw غلو

Exagerare și depășire a limitelor în religie.

Ijmā' إجماع

Consens. Autorul cercetează în lucrare temeinicia unor afirmații de consens.

Bibliografie

1. Al-Bukhārī, Muḥammad ibn Ismāʿīl. Ṣaḥīḥ al-Bukhārī.
2. Muslim ibn al-Ḥajjāj. Ṣaḥīḥ Muslim.
3. Al-Tirmidhī. Al-Jāmiʿ.
4. Abū Dāwūd. Al-Sunan.
5. Ibn Mājah. Al-Sunan.
6. Al-Nasāʾī. Al-Sunan.
7. Al-Ḥākim. Al-Mustadrak ʿalā al-Ṣaḥīḥayn. Citat: 4/366.
8. Al-Dhahabī. Talkhīṣ al-Mustadrak; Mizān al-ʾItidāl.
9. Ibn Taymiyya. Iqtidāʾ al-Ṣirāṭ al-Mustaqīm; Majmūʿ al-Fatāwā.
10. ʿAbd al-Razzāq. Al-Muṣannaf. Citat: 2/118–119.
11. Ibn Abī Shayba. Al-Muṣannaf. Citat: 2/376–377.
12. Al-Nawawī. Al-Majmūʿ, Sharḥ al-Muhadhdhab. Citat: 8/206.
13. Ibn al-Qayyim. ʾIlām al-Muwaqqiʿin. Citat: 3/147 și urm.
14. Al-Shāṭibī. Al-ʾItisām. Citate: 1/285; 2/6 și urm.
15. Ibn Waḍḍāḥ. Al-Bidaʿ wa-l-Nahy ʿanhā. Citat: pp. 91–92.
16. Ibn Bāz, ʿAbd al-ʿAzīz. Majmūʿ Fatāwā wa-Maqālāt Mutanawwiʿa. Citat: 4/353–354.
17. Ibn Ḥajar. Faṭḥ al-Bārī. Citat: 1/327, cu comentariul lui Ibn Bāz.
18. Al-ʿAydārūsī, ʿAbd al-Qādir ibn Shaykh ibn ʿAbd Allāh. Al-Nūr al-Sāfir ʿan Akhbār al-Qarn al-ʿĀshir. Citat: pp. 79–80.
19. Al-ʿAbbād, ʿAbd al-Muḥsin. Al-Radd ʿalā al-Rifāʿī wa-l-Būṭī fī Kadhibihimā ʿalā Ahl al-Sunna wa-Daʿwatihimā ilā al-Bidaʿ wa-l-Ḍalāl. 1421 H.

Indice

al-Būṭī	43, 53, 56–58, 60
al-Rifāʿī	43, 53, 56–58, 60
al-Shāṭibī	28, 33
Allah	1, 4, 7–12, 15, 18, 21, 23–29, 31, 33, 35–38, 40–42, 45, 47–48, 50–61
binecuvântare	21
exagerare	53, 55, 59–60
Ibn Bāz	35
Ibn Taymiyya	12, 18, 25
politeism	1, 7, 10, 25, 37, 51
Qubāʾ	23–24, 35, 44, 48
Sunna	15, 22–23, 25, 45, 47–48, 50–51, 53, 58
ʿUmar	1, 3, 12, 15, 17, 25, 27, 31, 33, 36, 45–47, 50, 57–58

al-Taḥdhīr min Ta'ẓīm al-Āthār

Venerarea nelegitimă a locurilor și relicvelor

O cercetare a relatărilor despre urmele profetice, a practicilor dovedite prin Sunna și a exagerării în privința locurilor și relicvelor. Lucrarea deosebește păstrarea învățaturii profetice de formele de venerare lipsite de temei.

Autor: ʿAbd al-Muḥsin al-ʿAbbād

Traducere în limba română

Institutul Tawhid

INSTITUTUL TAWHID

tawhid.ro